

julijansko razdoblje, način brojenja vremena u kojem se srednji sunčevi dani broje od 1. siječnja 4713. pr. Kr. Predložio ga je J. J. Scaliger 1581. Često se upotrebljava u astronomiji.

Julije Afrički (o. 180–250), ant. polihistor; napisao prikaz svjetskih događaja od 5500. pr. Kr. do svoje-ga vremena.

Julije II. (pr. ime Giuliano della Rovere) (1443–1513), papa od 1503, nećak pape Siksta IV.; inicijator Cambraiske i Svete lige, jačao papinsku svjetovnu vlast; pomagao umjetnike (Bramante, Rafael, Michelangelo). 1506. postavio kamen temeljac za sadašnju crkvu sv. Petra u Vatikanu.

Julijevci, stari patricijski rod u Rimu, iz kojega je potekao J. Cezar i, po posvojenju, Oktavijan (August).

Julijska krajina (tal. Venezia Giulia), naziv za teritorij koji je nakon I. svj. rata anektirala Italija; obuhvaćao je Trst, Gorišku i Gradišku, Istru s otocima Cresom i Lošinjem, dio Notranske, Kranjske, Kanalsku dolinu, a poslije i Rijeku. Naziv je uveo Josip Vilfan (1878–1955).

Julijske Alpe, planinska skupina južnih vapnenačkih Alpa u SZ Sloveniji (manjim Z dijelom u Italiji); najviši vrh Triglav (2864 m). Više planina iznad 2500 m (Škrlatica, Jalovec, Mangart). Izvoriste rijeka Save i Soče, brojna ledenjačka jezera. Turizam (Kranjska Gora, Bled, Bohinj); skijaški tereni. Triglavski nac. park od 1924.

Jumblatt [ʒu'mblat], polit. utjecajna libanonska obitelj iz zajednice Druza. Kamal J. (1917–77), bio je osnivač (1949) Progresivne socijalističke stranke (PSP), više puta parlamentarni zastupnik i min. različitih resora; poč. 1970-ih, uoč. građ. rata, voj. organizira PSP koji postaje okosnica ljevičarskoga Libanonskoga narodnog pokreta; ubijen je u atentatu. Njegov sin Walid (1949) preuzeo je vodstvo u PSP-u i održao polit. utjecaj.

jumbo jet (engl.) → džambodžet

Jumna [engl. ʒɑ'mnə] → Yamuna

Junčić, Matej (?–1454), hrv. slikar; rani predstavnik dubrovačke slikarske škole. U gotičkome stilu radio oltarne slike za crkve u Dubrovniku i njegovoj okolici. *Lopudski poliptih*.

Juneau [ʒu:'nou], gl. grad i luka sav. države Alaske, SAD; 30 700 st. Ribarsko središte. Proizvodnja ribljih konzervi, drvna ind. Turizam.

Junek, Leo (1899–1993), hrv. slikar, od 1924. u Parizu; rafiniranim harmonijama boje slikao motive sa Seine i iz Pariza te portrete i figure. *Rodilište Port-Royal*; *Autoportret*.

Jung [jun], Carl Gustav (1875–1961), švic. psiholog, psihijatar i filozof; Freudov učenik; utemeljitelj analitičke psihologije, osnivač ciriške psihoanalitičke škole i filozofije nesvjesnoga koja, nasuprot Freudovu »panseksualizmu«, ukupnost duševnoga života promatra kao dinamički sustav utemeljen na stvaralačkom kolektivnom nesvjesnom; bavio se psihol. tipologijom i proučavanjem psih. slojeva ličnosti.

Jünger [jy'ŋɛ], Ernst (1895–1998), njem. književnik. Romani u duhu »herojskoga nihilizma«,

pa »magičnoga realizma« (*Oganj i krv*; *Na mramornim liticama*; *Gordijski évor*). Dnevnička glorifikacija rata *U čeličnim olujama*. Rasprave i ogledi.

Jungfrau [ju'ŋfrau], masiv u Bernskim Alpama, Švicarska; istoimeni vrh (4158 m); osvojen 1811. Pod zaštitom UNESCO-a od 2001. Zupčasta željeznica do sedla Jungfraujoch (3454 m).

Jungius [ju'ŋjus], Joachim (1587–1657), njem. znanstvenik; prvi rabio eksponent za prikazivanje potencija; usavršio botaničku sistematiku; držao da se filozofija može temeljiti samo na prirodnim znanostima i na matematičkoj metodi. *Teze opće, organske, teoretske i praktične filozofije*.

Jungmann [ju'ŋman], Josef (1773–1847), češ. pjesnik, lingvist i knjiž. povjesničar; jedan od predvodnika češ. kult. preporoda; pristaša slav. solidarnosti. *Povijest češke književnosti*; *Češko-njemački rječnik* (1–5).

Jung-Stilling [jun šti'liŋ] (pr. ime Johann Heinrich Jung) (1740–1817), njem. književnik, teolog i liječnik; predromantičar. Romani: *Mladost Heinricha Stillinga*; *Život Theodore von der Linden*.

juni (lat.) → lipanj

junior (lat.: mladi). ① ŠPORT mladi natjecatelj (obično do 18 god.). ② Iza imena (prezimana), znači mladi, tj. sin, unuk. SUPR senior.

junker (njem.). ① U Njemačkoj, u sr. vijeku, naziv za djecu visokoga plemstva, zatim općenito za mlade plemenitaše; nakon 1848. ponajprije naziv za pripadnike zemljoposjedničke aristokracije I od Elbe, posebice u Pruskoj. Militaristički nastrojani. ② U carskoj Rusiji, voj. pitomac u časničkim (junckerskim) školama.

Junkers [ju'ŋɛrs], Hugo (1859–1935), njem. konstruktor zrakoplova; 1915. konstruirao prvi zrakoplov potpuno metalne konstrukcije, a 1929. prvi zrakoplov s Dieslovim motorom.

junktura (lat.), LINGV spoj (granica) između dvaju jezičnih segmenata (fonema, morfema, sintagmi, fraza) kojem je vrijednost demarkativna, delimitativna; znak za junkturu je #.

Junona (Iuno), staroitalska i rim. MIT, kraljica bogova, gl. žensko božanstvo, kći Saturna i božice Ops, žena Jupiterova, zaštitnica žena i braka. S Jupiterom i Minervom zaštitnica rim. države. U njezinu su čast rim. žene I. ožujka slavile svetkovine matronalije. Odgovara grč. Heri.

Junona 3, treći otkriveni planetoid (1804), nepravilna oblika (290 km × 240 km × 190 km), obide Sunce za 4,36 god.

Junot [žynɔ'], Jean Andoche, duc d'Abrantès (1771–1813), franc. general; guverner Ilirskih pokrajina 1813.

Jupiter (Iuppiter), staroitalska i rim. MIT, vrhovno božanstvo, otac bogova i ljudi, bog svjetla, gromovnik; zaštitnik pravde, istine, čudoređa i braka. Sa ženom Junonom te Minervom zaštitnik rim. države. U njegovu čast održavale su se Plebejske i Kapitolijske igre, tri vinske i dr. svetkovine. Odgovara grč. Zeusu.

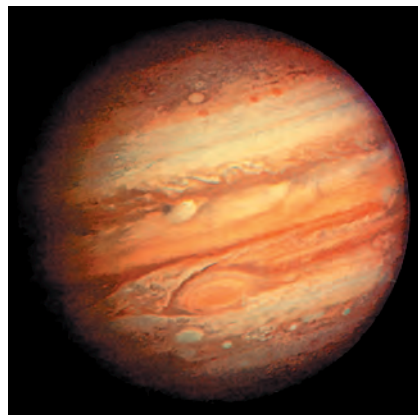
Jupiter, peti planet po udaljenosti od Sunca i 2,5 puta veće mase od svih ostalih planeta Sunčeva sustava zajedno; okružuju ga prsteni slaba sjaja i 63 satelita, najveći je Ganimed. Gusta atmosfera debljine o. 1000 km pri vrhu sadržava oko 89% vodika, 10% helija, 0,3% metana; među oblacima od kristalica amonijaka ističe se *Velika crvena pjega*, oluja koja traje stoljećima. U većim dubinama atmosfera postaje tekući ocean, a još dublje prelazi u stanje tekućega metalnog vodika. Jupiterovo magnetsko polje 14 je puta jače od Zemljina i snažan je izvor radiovalova. Znanstvene podatke i snimke planeta i njegovih satelita poslale su letjelice *Pio-*

Juneau

Hugo Junkers, JU 87

Jupiter

Jupiter i Junona, James Barry

masiv Jungfrau

neer 10 i 11 (1973, 1974), *Voyager 1 i 2* (1979), *Ulysses* (1992, 2004), *Galileo* (1995–2003), *Cassini* (2000) i *New Horizons* (2007).

OSNOVNI PODATCI	
AFEL	5,458 astr. jedinica
PERIHEL	4,950 astr. jedinica
PERIOD REVOLUCIJE	11,859 godina
SREDNJA ORBITALNA BRZINA	13,07 km/h
EKVATORSKI PROMJER	11,209 Zemlje
MASA	317,8 Zemlje
GUSTOĆA	1326 kg/m ³
SIDERIČKI PERIOD ROTACIJE	9,925 h

jura (po gorju Jura), drugo razdoblje mezozoika; trajalo o. 55 mil. god. Zbog znatnih epirogenetskih pokreta dolazi na eur. kopnu do veće i trajnije transgresije. Nastaju mnogobrojni bazeni (akvitanski i dr.) u kojima se kontinuirano talože morski sedimenti. Na kopnu prevladavaju golosjemenjače te golemi i krilati gmazovi (os. dinosauri i pterosauri). Javljaju se i prve ptice (*Archaeopteryx*). Bogata morska fauna (amoniti, belemniti, spužve, ribe, gmazovi).

Jura [njem. ju:'ra, franc. žy'ra], vapnenačko gorje u SZ Švicarskoj i I Francuskoj, najviši vrh Crêt de la Neige (1718 m). Visokoplaninsko stočarstvo. Gl. središte švic. drvene ind. i proizvodnje satova. Turizam.

Jura, dep. u regiji Franche-Comté, I Francuska; 4 999 km², 250 857 st. Šumarstvo, stočarstvo; govedarstvo, proizvodnja sira (gruyère), drvena ind. Turizam. Upravno središte Lons le Saunier.

Jura, kanton u SZ Švicarskoj; 839 km², 68 224 st. Stočarstvo, uzgoj konja. Tekst. ind., urarstvo. Upravno središte Delémont.

Juraj Dalmatinac, glava sa šibenske katedrale

Jurandvor

Juraj (Georgius), sv., kršč. mučenik; prema predaji rim. časnik, mučen za Dioklecijanovih progona o. 303; na Zapadu (os. nakon križarskih ratova) zaštitnik vitezova i Engleske; čest lik. motiv (sv. J. ubija zmaja); → Jurjevo.

Juraj Dalmatinac (Georgius Dalmaticus) (poč. 15. st. – 1473), hrv. graditelj i kipar, rodom iz Zadra. Prenio u hrv. jadranske krajeve građevne i dekorativne elemente mletačke cvjetne gotike i toskanske renesanse. 1441–73. gl. graditelj šibenske katedrale; 1448. ugradio u splitskoj katedrali kapelu sv. Staša; u Pagu radio na gradnji novoga naselja; u Dubrovniku sudjelovao na gradnji utvrda (dovršio kulu Minčetu).

Juraj Dubrovčanin (Georgius Raguseius) (?–1622), hrv. filozof i prirodoslovac, djelovao u Padovi. Za njega ne postoje dvije oprečne istine (vjere i razuma), nego jedna koju naučava objavljena vjera. *Moralne, dijalektičke i matematičke poslanice*.

Juraj iz Slavonije (lat. Georgius de Slavonia, franc. Georges d'Esclavonie) (1355/60–1416), teološki pisac, rodom iz Brežica; prof. na Sorbonnei; kanonik u Toursu; autor prve poznate glagoljaške početnice (rukopisi se čuvaju u Gradskoj knjižnici u Toursu); na istom je rukopisu ostavio zanimljive bilješke u kojima glagoljicu naziva hrv. pismom, a Istru navodi kao dio hrv. domovine.

Juraj Podjebradski (1420–71), češ. kralj od 1458; iz husitske plemićke obitelji. Protiv Jurja kao krivovjerca, papa Pavao II. poveo križarski rat, povjerivši vodstvo Matiji Korvinu. J. P. uspješno se odupro M. Korvinu i domaćim katolicima. Njegovom smrću nestaje husitski orijentiranoga nac. kraljevstva.

Juraj Srijemac (1490 – o. 1550), hrv. povjesničar. Tajnik Ivana Zapolje, sastavio spis o prilikama u Ugarskoj 1456–1543, os. o bitki na Mohačkom polju *Epistola de perditione regni Hungarorum*.

Jurak, Ljudevit (1881–1945), hrv. liječnik; sveuč. profesor; specijalist patološke anatomije i sudske medicine; 1943. sudjelovao u istraživanju sovj. zločina kod ukr. Vinice, zbog čega ga je nakon II. svj. r. Vojni sud u Zagrebu osudio na smrt.

Juraki → Neneci

Juran, Mladen (1942), hrv. film. redatelj; *Transatlantic*; *Potonulo groblje*.

Jurandvor, selo SZ od Baške na otoku Krku; 260 st. Poljodjelstvo, stočarstvo. U romaničkoj crkvi sv. Lucije pronađena Bašćanska ploča.

Juranić, Zoran (1947), dirigent i skladatelj; zborovođa, dirigent i ravnatelj opernih kuća u Zagrebu, Rijeci i Osijeku. Skladao više komornih, vokalnih i instrumentalnih djela te dvije opere (*Govori mi o Augusti*). Istražuje hrv. glazb. baštinu 18. i 19. st., os. opere I. Zajca.

Jurčić, Josip (1844–81), slov. književnik; utemeljitelj slov. realizma; autor prvoga slov. romana (*Deseti brat*). Pripovijetka *Susjedov sin*; roman *Lijepa Vida*; drama *Veronika Desinička*.

Jürgens [jy'rgəns], Curd (1915–82), njem. film. glumac; junak ratnih i pustolovnih filmova. *Đavolji general*; *Špijuni*; *Gorka pobjeda*.

jurjiče (konopljarke; *Acanthis*), rod ptica pjeвица iz por. zeba.

Jurjičić, Juraj (poč. 16. st. – 1578), hrv. pop glagoljaš, pisac i prevoditelj. Pristao uz protestantizam.

Jurić, Ante (1922–2012), hrv. nadbiskup i metropolit; 1988–2000. nadbiskup splitsko-makarski.

Jurić, Šime (1915–2004), hrv. knjižničar, bibliograf i kult. povjesničar; os. poznat po izučavanjima hrv. latinista i inkunabula. *Latinska djela hrvatskih pisaca tiskana do 1848. godine*; *Inkunabule u zadarskim knjižnicama*.

Jurić Zagorka, Marija (1873–1957), hrv. književnica i novinarka; prva profesionalna novinarka u Hrvatskoj, suradnica *Obzora* i dr. listova; uređivala prvu hrv. žensku reviju *Ženski list* (1925–38) i *Hrvatice* (1939–40). Autorica popularnih romana iz hrv. povijesti: *Grička vještica*; *Gordana*; *Kći Lovrščaka*.

juridički (lat.), pravni.

Jurieu [žy'jø], Pierre (1637–1713), franc. kalvinistički teolog, publicist, polemičar; kao hugenot od 1681. u egzilu u Rotterdamu.

Jurij Vladimirovič (zvan Dolgoruki) (o. 1092–1157), rostovsko-suzdaljski (od 1125) i kijevski veliki knez (od 1155); smatra se osnivačem Moskve.

Jurilj, Anto (1910–81), hrv. botaničar; sveuč. profesor; opisao 50 novih endemičnih svojta alga kremenjašica Ohridskoga jezera, 30 svojta do tada poznatih samo kao fosilnih te 76 novih sarmatskih dijatomeja (*Dijatomeje Sarmatskog mora okoline Zagreba*).

Jurinac, Srebrenka (Sena) (1921–2011), hrv. pjevačica, sopran; debitirala u Zagrebu, od 1944. solistica Drž. opere u Beču. Interpretkinja opernih likova Mozarta, R. Straussa i dr.

jurisdikcija (lat.), sudbenost, pravo suđenja; grana prava ili područje na koje se proteže pravo suđenja.

jurisprudencija (lat.), pravna znanost; sudska praksa, judikatura.

jurist (lat.), pravnik; student prava.

juris, voj nasrtaj; vrhunac napada ili protunapada kojim se stupa u blisku borbu s neprijateljem.

Jurišić, Blaž (1891–1974), hrv. jezikoslovac i knjiž. kritičar; urednik knjiž. časopisa *Hrvatska revija* (1930–41). Istraživao dijalekte, pomorsko nazivlje, glagoljaške spomenike i jadransku toponimiju. *Nacrt hrvatske slovnice* (1–2); *Rječnik govora otoka Vrgrade* (1–2).

Jurišić, Nikola (1490–1545), senjski velikaš, vrhovni zapovjednik Hrvatske granice; sa 700 hrv. vojnika branio 1532. od Osmanlija Kiseg (Kőszeg) i tako spriječio njihov prodor do Beča.

Jurjević (Grgičević), Atanazije (o. 1590 – o. 1640), hrv. crkveni pisac i skladatelj; isusovac; njegova pjesmarica s 12 napjeva *Pisni za najpoglavitije, najsvetije i najveselije dni svega godišća složene* (1635) najstarija je sačuvana notirana pjesmarica na hrv. jeziku.

Jurjević (Đurđević), Bartol (1506–66), hrv. pisac i leksikograf; nakon ropstva u Osmanskom Carstvu

Juraj Dubrovčanin

Juraj Podjebradski

Ljudevit Jurak

Marija Jurić Zagorka

Blaž Jurišić

Nikola Jurišić

Janko Jurković

